

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

ALAPÍTVÁ:
1862-BEN

Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR

2000.
DECEMBER

CXXXV. évfolyam

Erdészeti Lapok

Az Országos Erdészeti Egyesület folyóirata
CXXXV. évfolyam 12. szám
(december)

Főszerkesztő
PÁPAI GÁBOR

A szerkesztőbizottság elnöke:
DR. SZIKRA DEZSŐ

A Szerkesztőbizottság tagjai: dr. Bartha Dénes, Bartha Pál, dr. Bondor Antal, Dévai Péter, Gencsi Zoltán, dr. Járási Lőrinc, dr. Király Pál, Oláh Tibor, Pintér Ottó, Répászky Miklós, dr. Somogyi Zoltán, Szakács László, Tóth Miklós.

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon/fax: 201-7737
Mobil: 06-30-97-15-255
Internet: <http://larix.efe.hu/oe>

Kiadó:
Országos Erdészeti Egyesület
1027 Budapest, Fő u. 68.

Felelős kiadó:
KÁLDY JÓZSEF

Nyomdai munkák: INNOVA-PRINT, Budapest
Felelős vezető: ifj. Komornik Ferenc

A kézirat lezárva: 2000. november 30.

ISSN: 1215-0398

Terjeszti az Országos Erdészeti Egyesület. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad. Megjelenik havonta. A beküldött kéziratokat, fényképeket nyilvántartásba vesszük. A cikkek, írások nem feltétlenül azonosak a szerkesztő véleményével, azok tartalmáért mindenkor a szerző felel. A szerkesztőség fenntartja magának a szerkesztés jogát. Honoráriumot – megegyezéssel – csak felkért íráso-kért, a fotóért, illetve grafikai munkákért fizetünk.

Címképünk: Légyölő galócák (*Amanita muscaria*).
Fotó: Pápai Gábor

**Tagtársainknak,
Olvasóinknak eredményes,
boldog új évezredet kívánunk!**

**Elnökség
szerkesztőség**

Tartalom

Bartha Pál: Erdőgazdálkodás a XXI. század küszöbén	357
Északi erdős tájakon	360
Fakitermelő világbajnokság Norvégiában	362
Integrátorok tanácskozása	363
Erdészeti kötélpályák Magyarországon	364
A barkócaberkenye és a méhészet	368
Karácsonyi vadás	371
Sylvester Lajos: '48-as emlékfa Háromszéken	372
A fák története	374

Egy csónakban
evezünk 375

Millenniumi Erdők Hete 376

Magánerdő- (és fa-) gazdálkodók szakmai találkozója a Rábaközben	378
Lengyel Andor kilenc évtizede	380
Unitárius elődeinkről: Fekete Lajos	381
<i>Dr. Csötönyi József</i> : A Biblia tölgyei	384
Egy kiváló magyar erdőmérnök életéről és haláláról	386
Az akácgazdálkodásról Bajnán	387
Egyesületi hírek	391

A lapot
Magyarország legnagyobb médiafigyelője, az

» **OBSERVER** «

OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
1084 Budapest, Auróra u. 11.
Tel.: 303-4738

rendszeresen szemlézi

Erdőgazdálkodás a XXI. század küszöbén

A századfordulóra az erdőgazdálkodás több érdekcsoport ütközési pontjába került, melynek következtében az erdőgazdálkodás jelen és közeljövője súlyos konfliktusokkal terhelt. A jövő szempontjából az az alapkérdés, hogy e konfliktusokat hogyan tudja kezelni az ágazatirányítás.

1. A tulajdonos és gazdálkodó konfliktusa

A magánerdő-gazdálkodás problémaköre

A privatizálás sajátos magyar formája paradox módon erdőterületen a földrészletek szintjén tömeges mértékben termelte újra a közös tulajdont. Az Erdőtörvény (Etv.) természetben összefüggő erdőterületre vonatkozó társulási kényszere pedig már több földrészlet tulajdonosát kötelezi közös gazdálkodásra. Mindezek eredményeként a működőképes magán-szféra-terület arányosan számított 85%-án társult erdőgazdálkodás folyik. A társult erdőgazdálkodás azt jelenti, hogy az erdőtulajdonosok erdőgazdálkodói jogaikat (Etv. 14. §.) szerződéssel átruházzák. A tulajdonhoz kötődő jogok közül a tulajdonosnál lényegében véve csak az elidegenítés és a megterhelhetőség joga marad. A társult gazdálkodás – talán a közös megbízotti formát kivéve – a tulajdon és használat elkülönülését jelenti.

Az állami tulajdonú erdők kezelésének problémaköre

Az erdő tulajdonosi jogait a Kincstár, az infrastruktúráét a Kincstár és a részvénytársaságok (rt.) gyakorolják. Kezelés és használat viszonylatában pedig mind az erdő, mind az infrastruktúra vonatkozásában a részvénytársaságok rendelkeznek jogosultsággal. Ez meglehetősen bonyolult struktúra.

A vadászati jog hasznosításának problémaköre

A vadászati törvény betű szerint a földtulajdonhoz köti a vadászati jog gyakorlását, ugyanakkor olyan döntési mechanizmus került beépítésre a törvénybe, amely a 30 ha alatti földtulajdonosokat gyakorlatilag kizárja a vadászati jog hasz-

nosításával kapcsolatos döntésből. 30 ha alatt ugyanis képviselőt kellett választaniuk, ennek hiányában pedig a jegyző döntött a földtulajdonosok helyett.

Ezen túlmenően – az erdőgazdálkodói társulásokhoz hasonló okokra visszavezethetően – a földtulajdonosok számára képzelenség elérni a törvényben előírt min. 3000 ha-os vadászterület-nagyságot is.

A tulajdon és használat elkülönüléséből fakadó konfliktusok:

- mivel az erdőtulajdonosoknak a társult gazdálkodás vitelébe és a megtermelt jövedelem elosztásába alig van beleszólásuk, a gazdálkodói jogok átruházását érzelmileg a tulajdon elvesztéseként vagy leértékeléseként élik meg;
- a cégjogi formában működő társult erdőgazdálkodót – mint mikroállalkozást – aránytalanul nagy rezsiköltség terheli;
- a gazdálkodói jogok átruházása esetén nem érvényesíthető a mezőgazdasági őstermelői-kistermelői kedvezmény;
- EU-tagságunk után igen nehéz lesz az erdőt nemzeti tulajdonban megtartani, hiszen az erdőtulajdonosi kör jelentős része a fenti okok miatt erdejéhez érzelmileg nem kötődik, továbbá az atomizálódott erdőtulajdon következtében nagymértékben hiányzik az anyagi érdekelttség is az erdő megtartásához;
- rendkívül hiányos vagy túlságosan nagyvonalú az állami vagyon kezelésének a feltételrendszere;
- mind a Kincstárnál, mind az ÁPV Rt.-nél rendkívül gyenge a vagyonkeze-

lés ellenőrzésének és irányításának intézményrendszere;

- az állam mint tulajdonos kétarcúan viselkedik akkor, amikor a természetvédelmi korlátozások jelenlegi mértéke mellett (közel 40%) a versenyszférába delegálja a vagyonkezelőt;
- a földtulajdonhoz kötött vadászati jog a magántulajdonú erdők vonatkozásában nagymértékben formális.

A konfliktuskezelés lehetséges irányai:

- birtokkoncentráció és az egyéni erdőgazdálkodás lehetőségének javítása, hiszen önkéntes társulással nehezen érhető el az az üzemméret, ahol a társult gazdálkodás előnyei már pénzben kifejezhetőek;
- a tulajdonosi jogosítványok tiszteletben tartása mellett folytatott integráció;
- a személyes közreműködésen alapuló erdőgazdálkodás pozitív megkülönböztetése;
- az állami tulajdonú erdők vagyonkezelési feltételrendszerének javítása;
- az állami tulajdonú erdőkre vonatkozó tulajdonosi elvárások összehangolása (gazdálkodás-természetvédelem);
- a földtulajdonhoz kötött vadászati jog gyakorlatban való érvényesítése.

2. Az erdő- és vadgazdálkodás konfliktusa

Mivel fentiek szerint a vadgazdálkodás kicsúszott az erdőtulajdonosok ellenőrzése alól, erdei vadkár ügyében az er-

dőgazdálkodói kör gyakorlatilag kiszolgáltatott helyzetbe került. Ezt fokozza, hogy – bár az Etv. tiltja olyan mennyiségű vadállomány tartását, amely az erdő természetes felújulóképességét és fejlődését veszélyezteti – annak presszionálási eszközei nehézkesek, és ennek következtében meglehetősen hatástalanok.

A konfliktuskezelés lehetséges iránya:

– hatékony presszionálási eszközök az erdei életközösséget károsító vadállományt tartó vadgazdálkodók ellen.

3. Az erdőgazdálkodás és természetvédelem konfliktusa

A Magyar Tudományos Akadémián április 6-án elhangzott előadás szerint a tartamos erdőgazdálkodás nem azonos a fenntartható erdőgazdálkodással, mivel az utóbbi már tartalmazza a biológiai sokféleség védelmének követelményrendszerét is, amit az Etv. csak deklarálni, de nem fejti ki. A biológiai sokféleség védelmét szolgáló szabályozást az Etv. kormányzati munkamegosztás keretében átengedte a Környezetvédelmi Minisztériumnak, amely ezt a feladatot az Etv.-ben biztosított jogkörében szakhatóságként látja el.

A megosztott hatáskörre visszavezethető konfliktusok:

– természetvédelmi oltalom alá vont erdőterületen – amely az európai átlagot mintegy négyszeresen meghaladva már 20% – az erdőgazdálkodás szakmai szabályozása (éves tervtől a technológiaiig bezárólag) kompenzáció és ágazati felelősségvállalás nélkül érdemben a természetvédelmi hatóság kompetenciájába került;

– védett területen az erdőgazdálkodó a teljes kiszolgáltatottság állapotába jutott, mivel a szakhatósági vélemény elleni jogorvoslati út – különös tekintettel a természetvédelmi célokat szolgáló konkrét paraméterek nagyfokú hiányára – gyakorlatilag kilátástalan;

– az erdészeti igazgatás lehetőségei rendkívül korlátozottak a természetvédelmi oltalom alá vonás folyamatának fékezésére.

A konfliktuskezelés lehetséges irányai:

– a szabályozás és ágazati felelősség egységének helyreállítása céljából a megosztott hatáskörön alapuló együttműködés újrarendelése;

– a biológiai sokféleség védelmét szolgáló szabályozás egzakt alapra helyezése;

– védelem alá helyezés vonatkozásában természeti adottságainkhoz, a nemzetgazdaság teherbíró képességéhez, valamint az EU átlagához igazodó természetvédelmi stratégia.

4. A természetvédelem és vadgazdálkodás konfliktusa

Az ÁESz kimutatása szerint az erdők természetes vadeltartó képessége mintegy 33 ezer db szarvasegység, ezzel szemben erdeinkben – ökológiai tényezőként – ennek legalább a háromszorosa él. Ez – a monokultúrákhoz hasonlóan – az ökoszisztéma szelektív kizsákmányolását jelenti. A túltartott vadállomány látványos bizonyítéka a sok ezer km erdőfelújítást védő kerítés.

A fenntartható vadlétszámot a környezetvédelmi miniszter egyetértésével a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter állapítja meg. Az igen erős vadászati lobby elleni küzdelemben viszont az Erdészeti Hivatal rendre magára marad. Ezt a helyzetet dokumentálja, hogy felelős beosztású természetvédelmi vezető – nem érzékelve a vadállomány ökológiai faktor jellegét – a vadlétszám körüli szakmai vitát lobby-küzdelemnek minősíti (Magyar Nemzet, 1998. október 20.): „...a bérvadásztatás által produkált bevétel vagy a nagyvadásztatás nyújtotta előnyök miatt dúl a harc a vadászok és erdészek között. A természetvédelemre pedig a hálátlan puffershöz jut, és vállalnia kell olyan vitákat, amelyeket más művelési ágazatok keltettek”.

A konfliktuskezelés lehetséges iránya:

– együttműködés olyan vadlétszám kialakításában, amely sem a természetközeli erdőgazdálkodás gyakorlati megvalósításának, sem az extenzív (passzív) erdőfenntartásnak már nem gátja.

5. Az erdőgazdálkodás és a társadalom konfliktusa

A természeti erőforrásoknak megújuló képességüket meghaladó módon való használata valóban végvesélybe sodorhatja az emberiséget. Ez a felismerés a fejlett országokban szükségszerűen ébresztette fel a társadalom lelkiismeretét, ami a természeti erőforrásokat használó nemzetgazdasági ágazatok tevékenysége elleni éles kritikában nyilvánul meg. E kritika egyfelől spontánul fogalmazódik meg (cikkek, riportok, helyi akciók), másfelől a természetvédelem civil szervezetei – már országhatárokat is átlépve – tiltakoznak, illetve szerveznek akciókat (Green peace, Duna Kör stb.).

Polgári demokráciában hosszú távon nem lehet figyelmen kívül hagyni vagy negligálni a társadalom véleményét. Ebből következően minden természeti erőforrást használó nemzetgazdasági ágazatnak jól felfogott érdeke, hogy a társadalommal elvi alapon és megfelelő hangnemben folytasson párbeszédet.

A spontán akciókból származó konfliktusok

A helytelen problémafelvetés és problémakezelés tipikus kórképét mutatja a Napi Magyarország hasábjain folyó „Tarvágás–Táigetosz” című cikk kapcsán beindult vita. A vitaindító cikke az igazság, a féligazság és a tévedés keveréke, stílusában bántóan indulatos, oknyomozást nem folytat, csak kinyilatkoztat. Ennek a problémamegközelítési módnak tipikus példája a cikkírónak alapigazságot is tartalmazó következő megállapítása: „Az erdésznek is konkurenciája volna az önfenntartó őserdő, ezért a szakma gondosan ügyel arra, hogy az erdők emberfüggőek, erdészfüggőek maradjanak.”

Erdünk nagyfokú emberfüggősége – legalább is itt, Közép-Európában – valóban alapigazság, ugyanakkor az nem igaz, hogy ezért kizárólag az erdész a felelős, hiszen:

– az erdő használata – és erre visszavezethetően annak eltávolítása az őserdő állapottól – a tulajdonos törvénnyel szabályozott alkotmányos joga;

– erdeink negyede erdőklímán kívül

található, ahol az erdők önfenntartó képessége korlátozott;

– erdeink jelentős része az erdőklimá határán tenyészik, ennek következtében megújuló képessége – különösen a kedvezőtlen időjárású periódusokban – gyenge;

– a túltartott vadállomány az „erdésznél” is nagyobb akadálya a természetközeli erdőgazdálkodás gyakorlati megvalósításának.

Az írásra az erdésztársadalom megosztottan és indulatosan reagált.

Véleményem szerint a fenti – vagdalkozó stílusú – párbeszéd csak a helyzet elmérgesítéséhez vezet. Vitát csak szakmai alapon, érvt az érvtel ütköztetve lehet folytatni olyan stílusban, amely sem konkrét személyre, sem szakmára nézve nem sértő.

A természetvédelem civil szervezeteinek tevékenységével kapcsolatos konfliktusok

A számos természetvédelmi civil kezdeményezés közül legjelentősebb a Világ Természetvédelmi Alap (WWF) és a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN). Ezek ellen a huszáros rohamok kilátástalanok, hiszen képzett ökológusokkal és sokéves nemzetközi kapcsolattal rendelkeznek. Gyenge pontjuk viszont az erdészeti alapismeretek hiányos volta, melynek következtében elvárásaik gyakran megvalósíthatósági korlátokba ütköznek. Ezen túlmenően elképzeléseiket nemigen korlátozza az Alkotmány 13. §-ában biztosított tulajdonjognak – mint alapvető jognak – a tiszteletben tartása sem. Mindezek ellenére –mivel érdekérvényesítő erejük nem lebecsülendő – fontos érdek fűződik az ezen szervezetekkel való kapcsolattartás szakmai alapokra helyezéséhez.

Az erdők rekreációs szolgáltatásával kapcsolatos konfliktusok

A társadalom rekreációs igényének kielégítése az erdőgazdálkodói kör számára árbevétel-csökkenést, illetve többletköltséget jelenthet (véghasználatok korlátozása, drágább fakitermelési és erdőművelési technológiák, parkerdei berendezések építése, fenntartása, parkerdők üzemeltetése). Piacgazdaságban az erdőgazdálkodó ezzel nem terhelhető.

A konfliktuskezelés lehetséges irányai:

– folyamatos kapcsolattartás a társadalommal;

– szakmai alapon folytatott párbe-

széd a természetvédelem civil szervezeteivel;

– erdei iskolák működtetésével aktív szerepvállalás az ifjúság ökológiai szemléletű nevelésében;

– az erdők rekreációs rendeltetéséhez kötődő többletköltségek és veszteségek kompenzálása.

6. Az állam és az állampolgár (erdőgazdálkodó) konfliktusa

Az állampolgárok jogait, valamint az állampolgárok közötti jogviszonyt a Ptk., az állampolgár és az állam közötti jogviszonyt pedig az egyes szakminisztériumok által készített és az Országgyűlés által elfogadott szakmai törvények szabályozzák.

Az erdőtulajdonosi körre nézve – a teljesség igénye nélkül – az alábbi törvények tartalmazzak jogot és kötelezettséget:

Ptk.
erdő-, természetvédelmi és vadászati (ún. zöld) törvények
erdőbirtokossági társulati törvény
föld- és ingatlan-nyilvántartási törvények
szaporítóanyagokról szóló törvény
a szövetkezetekről és gazdasági társaságokról szóló törvények
kárpótlási törvény
adó, számviteli és társadalombiztosítási törvények
államháztartási törvény
az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény
az államigazgatási eljárásról szóló törvény

A jogszabályi keretet néhány kormány- és számtalan miniszteri rendelet teszi teljessé. Ez a jogi környezet a megfelelő szakembergárdával rendelkező részvénytársaságok számára értelmezhető, ugyanakkor a paternalista szellemben nevelkedett és hirtelen „polgárrá” lett magánerdő-tulajdonosi kör részére áttekinthetetlen és sok csapdát rejt magában.

A magántulajdon használatának korlátozásából fakadó konfliktus

Polgári demokráciában a tulajdonjog mint alapvető jog:

– csak törvénnyel korlátozható,
– alapos közérdek esetében,
– a tulajdonkorlátozásnak arányban kell állnia a közérdekkel,
– a korlátozás meghatározott mérték felett kompenzációköteles.

A szakmai szabályozás – a három zöld törvény – a fenti elveknek nem

mindenben felel meg. Különösen szembevető az arányosság vizsgálatának, valamint a kompenzáció gyakorlati megvalósíthatóságának a hiánya. Sajátos problémát jelent a természetvédelemmel kapcsolatos szabályozásnak a Környezetvédelmi Minisztérium részére való átengedése, mivel ennek következtében az erdőtörvényhez kötődő közérdek igen nagy mértékben meggyengült.

A piacgazdasági szabályozórendszer és az ágazati sajátosságok konfliktusa

A vállalkozások jogszabályi háttere – különösen a közgazdasági szabályozórendszer – nem az agrárium arculatára készült. A mezőgazdaság az általános szabályozórendszerhez képest már jelentős mértékű ágazati kedvezményt vívott ki, ugyanakkor ez az erdőgazdálkodás vonatkozásában még nem mondható el.

Az erdőgazdálkodás pedig nem fér bele a mezőgazdaság szabályozórendszerébe sem, mivel

– szélsőségesen hosszú a termelési ciklus,
– rendkívül alacsony a jövedelmezőség,
– a kisüzemben a hozamok ciklikusak,
– igen erős az állami szabályozás,
– a gazdálkodás még veszteség esetén sem hagyható fel.

A konfliktuskezelés lehetséges irányai

– a szakmai szabályozás továbbcsiszolása,

– az ágazati sajátosságoknak jobban megfelelő közgazdasági szabályozórendszer kialakítása.

Az előzőeket összefoglalva megállapítható, hogy tennivaló bőven van. Még olyan vélemény is elhangozhat, hogy a rendszerváltás óta túl kevés történt.

A tisztánlátás végett viszont el kell mondani, hogy az erdőtörvény megalkotásában az erdészeti jogalkotásnak nem volt teljes szuverenitása, aminek következtében alapkérdések kerültek kényszerpályára. Továbbá az ágazatot érintő egyéb törvényekben nem mi vagyunk a kezdeményezők, javaslatainkat nehéz érvényre juttatni. A jogalkotásban is többnyire az erősebb elve érvényesül és az ágazati sajátosságoknak megfelelő módosításokat a kis ágazatok államigazgatási aprómunkával, törvénymódosítások kezdeményezésével lehet elérni. Ehhez pedig idő kell.

(Fotók: Szakács László)